

КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

РУДЕНКО ВЯЧЕСЛАВ ІВАНОВИЧ

УДК 343.8(477)

**МОТИВИ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНІВ ПЕРСОНАЛОМ
УСТАНОВ ВИКОНАННЯ ПОКАРАННЯ УКРАЇНИ:
ПОНЯТТЯ ТА ЗАПОБІГАННЯ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ НА ПРАКТИЦІ**

12.00.08 – кримінальне право та криминологія;
кримінально-виконавче право

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук

Запоріжжя – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Класичному приватному університеті, м. Запоріжжя.

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор
КОЛЬ Олександр Григорович,
Національний університет «Львівська політехніка»,
професор кафедри кримінального права та процесу.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
КОНОПЕЛЬСЬКИЙ Віктор Ярославович,
Одеський державний університет внутрішніх справ,
професор кафедри кримінального права
та кримінології;

кандидат юридичних наук, доцент
ПАЛІЙ Максим Валерійович,
Київський інститут інтелектуальної власності
та права Національного університету
«Одеська юридична академія»,
завідувач кафедри кримінального права,
процесу та криміналістики.

Захист відбудеться «26» грудня 2018 р. о 9⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 17.127.07 Класичного приватного університету за адресою: 69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70б, ауд. 124.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Класичного приватного університету за адресою: 69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70б, ауд. 114.

Автореферат розісланий «23» листопада 2018 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. В. Гороховська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Як свідчить практика виконання кримінальних покарань в Україні, однією із суттєвих проблем, що впливає на ефективність кримінально-виконавчої діяльності та загалом на стан правопорядку, включаючи УВП (далі – УВП), є вчинення злочинів персоналом Державної кримінально-виконавчої служби України. Зокрема, за результатами спеціальних наукових досліджень, з 1991 р. до сьогодні зазначені особи щорічно вчиняють від декількох до понад ста злочинів у сфері виконання покарань. Так, у 1991–1998 рр. (період перебування органів та УВП у системі МВС України) кількість таких суспільно небезпечних і карних діянь не перевищувала десяти випадків щороку; у 1999–2010 рр. (період самостійного функціонування ДКВС України в системі органів державної виконавчої влади) кількість злочинів, вчинених персоналом УВП, сягала щороку 14–57, а в 2011–2016 рр. (період часткового підпорядкування ДКВС Міністерству юстиції України) їх кількість зросла до 100 і більше випадків. У 2017–2018 рр. (період повного підпорядкування органів та УВП Міністерству юстиції України) тенденції кількісно-якісного характеру з окреслених питань залишилися незмінними. При цьому, як виявлено в ході спеціальних наукових пошуків, основними мотивами вчинення злочинів персоналом УВП були користь (66 % у структурі всіх злочинів) і схиблене почуття кар'єризму (11 %), хуліганський мотив (9 %), викривлене почуття власної гідності (7 %) та інші мотиви, зокрема ті, що не встановлені в кримінальній справі (провадженню) (7 %).

Отже, існує складна прикладна проблема, що потребує вирішення на доктринальному, нормативно-правовому, організаційно-управлінському й інших рівнях. Основні напрями такої діяльності закріплені в Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 рр., яка затверджена Указом Президента України від 20.05.2015 № 276/2015; у Постанові Кабінету Міністрів України “Про ліквідацію територіальних органів управління Державної пенітенціарної служби країни та утворення територіальних органів управління Міністерства юстиції” від 18.05.2016 № 348 та в Концепції реформування пенітенціарної системи, схваленій Кабінетом Міністрів України розпорядженням від 13.09.2017 № 654.

Як виявлено під час аналізу наукової літератури, персонал ДКВС України є постійним об'єктом спеціальних досліджень К. А. Автухова, В. А. Бадири, О. М. Бандурки, Є. Ю. Бараша, І. Г. Богатирьова, О. І. Богатирьової, Т. А. Денисової, О. М. Джужі, О. Г. Колба, І. М. Копотуна, В. Я. Конопельського, В. А. Львовичкіна, С. Ю. Лукашевича, В. О. Меркулової, П. П. Михайленка, О. І. Осауленка, М. С. Пузирьова, Г. О. Радова, О. В. Романенка, М. В. Романова, В. М. Синьова, О. П. Сєверова, А. Х. Степанюка, В. М. Трубникова, С. Я. Фаренюка, І. С. Яковець, О. Н. Ярмиша, М. М. Яцишина та ін.

Досить потужну наукову й навчально-методичну базу із зазначеної теми створили науковці радянської доби, такі як: І. Л. Авербах, Ю. М. Антонян,

В. П. Артамонов, М. М. Бабаєв, Ю. К. Бабанський, Г. П. Байдаков, Г. П. Батуров, І. Л. Бачило, Ю. І. Бехтерєв, Е. Т. Борисов, Ю. Д. Блувштейн, І. В. Бризгалов, І. М. Гальперин, А. Д. Глоточкін, Е. А. Говорухін, А. І. Гуров, В. О. Елеонський, Г. О. Злобін, А. І. Зубков, Л. А. Ігнат'єв, К. Е. Ігошев, І. І. Карпець, В. М. Кудрявцев, А. І. Марцев, М. П. Мелент'єв, А. Е. Наташев, С. В. Полубінська, О. Ф. Сизий, М. О. Стручков, Ф. Р. Сундуrow, Ю. М. Ткачевський, Б. С. Утевський, М. Д. Шаргородський, І. В. Шмаров, П. Г. Шуруханов, А. М. Яковлев та інші, – праці яких становлять методологічну основу цієї дисертації.

Методологічним підґрунтям дослідження з окресленої проблематики стали також результати наукових пошуків вітчизняних кримінологів, а саме: Л. В. Багрій-Шахматова, В. С. Батиргарєєвої, В. І. Борисова, М. Г. Вербенського, В. В. Голіни, В. К. Грищука, Б. М. Головкина, Л. М. Давиденка, І. М. Даньшина, В. М. Дрьоміна, А. П. Закалюка, О. Г. Кальмана, М. В. Корнієнко, О. М. Костенко, О. Є. Користіна, О. Г. Кулика, І. П. Лановенко, О. М. Литвака, О. М. Литвинова, Я. О. Ліховіцького, О. М. Мартиненко, А. А. Музики, Ю. В. Орла, Ю. В. Орлова, Є. Л. Стрельцова, В. О. Тулякова, П. Л. Фріса, В. Б. Харченко, В. І. Шакуна, О. О. Юхно та ін. Водночас досі на науковому рівні, включаючи дисертації, питання щодо мотивів вчинення злочинів персоналом УВП є недостатньо розробленими, а це, у свою чергу, впливає на рівень і результативність запобігання злочинам з боку зазначених осіб, що й зумовило актуальність, мету та завдання цієї дисертації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до Стратегії національної безпеки, затвердженої Указом Президента України від 26.05.2015 № 287/2015; Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 рр., затвердженої Указом Президента України від 20.05.2015 № 266/2015; Концепції державної політики у сфері реформування Державної кримінально-виконавчої служби України, затвердженої Указом Президента України від 13.09.2017 № 654-п, а також відповідних Планів дій Кабінету Міністрів України щодо їх реалізації. Тема дисертації пов'язана з науково-дослідною роботою Класичного приватного університету «Вплив правової інтеграції на кримінально-правову, кримінально-виконавчі системи та запобігання злочинності в Україні» (державний реєстраційний номер 0116U008203).

Тема дисертації затверджена рішенням вченої ради Класичного приватного Університету (протокол № 4 від 23 грудня 2015 р.).

Мета і задачі дослідження. Метою дослідження є розроблення науково обґрунтованих засад і напрямів удосконалення правового механізму запобігання злочинам, які вчиняє персонал установ виконання покарань, на підставі з'ясування та аналізу найбільш поширених мотивів їх вчинення.

Для досягнення цієї мети поставлено такі завдання:

- здійснити аналіз стану наукових досліджень проблематики мотивації злочинів, які вчиняє персонал УВП України;
- з'ясувати зміст поняття “мотиви вчинення злочинів персоналом УВП”;

- проаналізувати міжнародно-правові засади щодо мотивації правомірної службової діяльності персоналу УВП та діяльності щодо запобігання вчиненню злочинів з боку цих осіб;
- з’ясувати місце й роль мотивації індивідуальної злочинної поведінки в змісті злочинної поведінки персоналу УВП;
- розкрити зміст безпосередньої та посткримінальної поведінки персоналу УВП України;
- виявити вплив зовнішнього середовища на формування злочинної мотивації персоналу УВП;
- з’ясувати зміст поняття “запобігання злочинам, які вчиняє персонал УВП”;
- визначити головні напрями запобігання злочинам, які вчиняє персонал УВП, з боку спеціалізованих та неспеціалізованих суб’єктів;
- розкрити сутність і зміст існуючих загальносоціальних, спеціально-кримінологічних та індивідуальних заходів щодо запобігання злочинам, які вчиняє персонал УВП, визначити запобіжний потенціал кожного з них, на підставі чого запропонувати шляхи їх удосконалення з метою підвищення ефективності запобіжної діяльності.

Об’єкт дослідження – суспільні відносини в сфері запобігання злочинності персоналу установ виконання покарань.

Предмет дослідження – мотиви вчинення злочинів персоналом УВП України: поняття та запобігання їх реалізації на практиці.

Методи дослідження. У ході дослідження для вирішення поставлених завдань у комплексі використано загальнонаукові та спеціально-правові методи наукового пізнання, а саме: *діалектичний* – для виявлення сутності й змісту мотивів вчинення злочинів персоналом УВП та запобігання їх реалізації на практиці (всі розділи дисертації); *логіко-нормативний* – для з’ясування змісту поняття мотивів вчинення злочинів персоналом УВП (підрозділ 1.2); *історико-правовий* – для визначення стану й методології досліджень, що стосуються мотивів вчинення злочинів персоналом УВП (підрозділ 1.1); *порівняльно-правовий* – для вивчення міжнародно-правової практики мотивації службової діяльності персоналу УВП та запобігання вчиненню злочинів з боку цих осіб (підрозділ 1.3); *системний метод* (системно-структурний метод; метод структурного аналізу) – для формулювання авторського визначення “запобігання злочинам, які вчиняє персонал УВП” (підрозділ 3.1), з’ясування індивідуальних мотивів у змісті злочинної поведінки персоналу УВП (підрозділ 2.1), а також визначення змісту, напрямів та засобів запобігання злочинам з їх участю (підрозділи 3.2, 3.3); *метод аналізу* – для з’ясування змісту безпосередньої та посткримінальної поведінки персоналу УВП (підрозділ 2.2); *структурно-логічний* – для встановлення впливу зовнішнього середовища на формування злочинної мотивації зазначених осіб (підрозділ 2.3); *логіко-правовий* – для обґрунтування особливостей запобіжної діяльності щодо персоналу УВП та засобів з їх реалізації (підрозділи 3.2, 3.3); *соціологічні методи* – для анкетування цільових груп з проблемних питань дослідження

(усі розділи дисертації); *статистичні методи* – для визначення кількісно-якісних показників злочинності у сфері виконання покарань (усі розділи роботи).

Емпіричну базу дослідження становлять дані державної статистики: Єдиного реєстру досудових розслідувань, Генеральної прокуратури України, Міністерства юстиції України, архівні матеріали ДКВС України за 1991–2017 рр. про стан і структуру вчинення злочинів персоналом УВП, а також результати анонімного опитування 396 засуджених до позбавлення волі та 388 осіб із числа персоналу ДКВС України в п'яти регіонах нашої держави (Волинська, Київська, Чернігівська, Харківська, Запорізька області), матеріали вивчення 196 кримінальних проваджень.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в комплексному дослідженні сучасних проблем вироблення та застосування ефективних і доцільних заходів запобігання злочинам з боку персоналу установ виконання покарань на загальносоціальному, спеціально-кримінологічному та індивідуальному рівнях на підставі поглибленого аналізу ролі мотиваційної сфери в механізмі злочинної поведінки осіб із числа персоналу установ виконання покарань. У дисертації обґрунтовано у зв'язку із цим низку нових концептуальних положень, висновків і рекомендацій, що мають важливе теоретичне та практичне значення, зокрема:

вперше:

- мотивами вчинення злочинів персоналом УВП запропоновано розуміти сформовані під впливом відповідного соціального середовища та життєвого й професійного досвіду цих осіб наміри вчинити злочин у силу внутрішньої безпосередньої причини, що відбивають їх особисте ставлення до злочину, продиктоване певними умовами, способом життя та конкретною життєвою ситуацією;

- встановлено індивідуальні мотиви в змісті злочинної поведінки персоналу УВП та здійснено їх класифікацію на: а) загальні (загальнокримінальні, характерні для всіх суб'єктів злочинів); б) службові (формуються у сфері виконання покарань); в) змішані (включають елементи I та II груп і реалізуються на індивідуальному рівні);

- розроблено головні напрями діяльності, пов'язаної із запобіганням формуванню мотивів протиправної поведінки персоналу УВП, які мають ураховувати: 1) змістовну видозміну встановленого порядку добору, підготовки, використання на службі (роботі) і підвищення кваліфікації зазначених осіб; 2) альтернативні, крім коштів державного бюджету, законні джерела фінансування сфери виконання покарань з тим, щоб забезпечити 100 % покриття витрат, пов'язаних з процесом виконання/відбування покарань в Україні; 3) підвищення ефективності громадського контролю за кримінально-виконавчою діяльністю; 4) гармонізацію чинного кримінально-виконавчого законодавства України зі стандартами, визначеними в нормах міжнародного права;

- визначено зміст впливу зовнішнього середовища на формування злочинної мотивації персоналу УВП, який виявляється у вигляді суперечностей, що: а) сформувались у сімейно-побутовій сфері особи; б) склались у трудовому колективі; в) пов'язані з втягненням цих осіб у злочинну діяльність з боку засуджених;

удосконалено:

– теоретичні напрацювання щодо змісту й засобів реалізації на практиці загальносоціальних, спеціально-кримінологічних та індивідуальних заходів із запобігання злочинам, що вчиняються персоналом УВП (зокрема, розроблено порівняльну таблицю із цих питань, яку направлено до відповідного Комітету Верховної Ради України 04.06.2018 за вих. № 031/106);

– зміст поняття “запобігання злочинам, що вчиняються персоналом УВП”, під яким у цій роботі розуміється специфічний різновид суспільної діяльності відповідних суб’єктів, функціональний зміст якої полягає в перешкоджанні дії детермінант зазначеної злочинності та її проявів через обмеження, нейтралізацію, блокування тощо їх впливів на формування в цих осіб злочинної мотивації й поведінки, а також у здійсненні інших заходів, спрямованих на випередження, обмеження, усунення, захист і відвернення або припинення злочинів з боку вказаних суб’єктів протиправної діяльності;

– теоретико-прикладні підходи щодо змісту та посткримінальної поведінки персоналу УВП (зокрема, визначено особливості механізму вчинення корупційних злочинів цими особами, а також застосування ними насильства щодо засуджених);

набули подальшого розвитку:

– питання щодо міжнародно-правових засад мотивації службової діяльності персоналу УВП та запобігання вчиненню злочинів з боку цих осіб;

– теоретичні напрацювання щодо стану досліджень у науці проблем, що стосуються мотивів вчинення злочинів персоналом УВП.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що висновки, науково обґрунтовані пропозиції та положення, викладені в дисертації, використовують у:

– *правотворчій сфері* – для вдосконалення правового механізму запобігання злочинам, що вчиняє персонал УВП (лист Комітету Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності від 02 серпня 2018 р. № 04-18/12-1437);

– *практичній діяльності* – для вдосконалення змісту спеціально-криміналістичного запобігання злочинам, що вчиняє персонал УВП (акт впровадження Державної установи “Білоцерківська виправна колонія” № 35 від 09 липня 2018 р. № 2759);

– *освітньому процесі* – для забезпечення викладання навчальних дисциплін для студентів юридичного профілю (акт впровадження Волинського інституту імені В’ячеслава Липинського МАУП від 11 липня 2018 р.).

Особистий внесок здобувача. Викладені в дисертації положення, що мають наукову новизну, розроблено автором особисто. Наукові ідеї співавторів у дисертації не використано, внесок здобувача конкретизовано в списку публікацій за темою дисертації.

Апробація результатів дисертації. Основні результати дослідження оприлюднені на наукових і науково-практичних конференціях, круглих столах,

основними з яких є такі: “Кримінальне право: традиції та новації” (м. Чернігів, 5 вересня 2017 р.); “Безпека людини, суспільства, держави” (м. Київ, 28 жовтня 2017 р.); “Актуальні проблеми прав людини, яка перебуває в конфлікті із законом, крізь призму правових реформ” (м. Київ, 24 листопада 2017 р.); “Кримінально-правові та кримінологічні аспекти протидії злочинності” (м. Одеса, 24 листопада 2017 р.); “Публічне та приватне право у формуванні компетентності юриста та фахівця в галузі інтелектуальної власності” (м. Київ, 15 грудня 2017 р.); “Актуальні проблеми запобігання корупції в органах публічної влади в Україні в умовах євроінтеграції” (м. Запоріжжя, 10–11 квітня 2018 р.); “Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення” (м. Київ, 21 квітня 2018 р.); “Актуальні проблеми публічного та приватного права” (м. Запоріжжя, 25 травня 2018 р.).

Публікації. Основні результати дослідження висвітлено в 19 наукових публікаціях, з яких: 1 – монографія (у співавторстві), 4 – статті в наукових фахових виданнях України, 3 – статті в журналах, що індексуються міжнародною реферативною базою даних Index Copernicus (Республіка Польща), 8 – матеріали конференцій, 3 – навчальні посібники з грифом МОН України (у співавторстві).

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації, переліку умовних скорочень, вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, списку використаних джерел (всього 416 найменувань) та одинадцяти додатків. Загальний обсяг роботи становить 330 сторінок, з них основний текст – 193 сторінки, список використаних джерел – 48 сторінок, додатки – 68 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми дисертації; зазначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, задачі, об'єкт, предмет, методи дослідження; розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів; надано відомості щодо апробації, кількості публікацій, структури й обсягу роботи.

Розділ 1 “Теоретичні та методологічні засади дослідження мотивів вчинення злочинів персоналом УВП України” містить три підрозділи.

У *підрозділі 1.1 “Стан дослідження в науці проблем, що стосуються мотивів вчинення злочинів персоналом УВП”* встановлено чотири періоди, упродовж яких проводили наукові дослідження з проблем, що стосувалися вчинення злочинів персоналом УВП України та які зумовлені змістом і характером реформ у сфері виконання покарань, а саме:

1) 1991–1998 рр., коли органи та установи виконання покарань входили до системи МВС України. У цей час найбільш активно досліджували цю проблематику в загальних рисах учені-кримінологи (В. В. Голіна, О. М. Костенко, В. Г. Лихолоб та ін.), а також фрагментарно – фахівці з кримінально-виконавчого права (Г. О. Радов, В. М. Трубников, С. Я. Фаренюк та ін.);

2) 1999–2010 рр., коли ДКВС України самостійно функціонували в системі центральних органів державної виконавчої влади. У цей період цілеспрямовано розробляли зазначені питання як кримінологи (О. М. Литвак, О. А. Мартиненко, М. І. Мельник та ін.), так і вчені кримінально-виконавчого профілю (І. Г. Богатирьов, О. Г. Колб, А. Х. Степанюк та ін.);

3) 2011–2016 рр., коли ДКВС України перейшла від часткового (2011–2014 рр.) до повного підпорядкування Міністерству юстиції України. У цей час найбільш продуктивно над питаннями запобігання злочинам у сфері виконання покарань працювали такі кримінологи, як: Т. А. Денисова, О. М. Джужа, І. М. Копотун та ін., а також учені кримінально-виконавчого напрямку: О. І. Богатирьова, В. М. Конопельський, І. С. Яковець та ін. Саме в цей період була захищена дисертація В. В. Лопохи “Запобігання злочинам, що вчиняються персоналом виправних колоній України”, у якій уперше фрагментарно досліджено й мотиви протиправної поведінки цих осіб;

4) з 2017 р. до сьогодні. У цей час, крім згаданих вище авторів, окреслену проблематику на рівні докторської проблематики розглядає Я. О. Ліховіцький. Проте, як встановлено в ході цього дослідження, у жодному з визначених періодів (1991–2017 рр.) мотиви вчинення злочинів персоналом УВП ні об’єктом, ні предметом дисертаційних робіт не були.

У підрозділі 1.2 “*Поняття мотивів вчинення злочинів персоналом УВП*” сформульовано поняття “мотиви вчинення злочинів персоналом УВП”, під яким запропоновано розуміти сформовані під впливом відповідного соціального середовища та життєвого й професійного досвіду цих осіб наміри вчинити злочин у силу внутрішньої безпосередньої причини, що відбивають їх особисте ставлення до злочину, продиктоване певними умовами, способом життя та конкретною життєвою ситуацією. Теоретичне значення сформульованого в цій роботі поняття полягає в тому, що таким чином розширено межі наукових знань про мотиви злочинної поведінки певних соціальних груп (у цьому випадку – персоналу УВП), а також доктринальні засади формування та класифікації злочинної мотивації й мотивів протиправної діяльності зазначених категорій суб’єктів. У свою чергу, практичне значення виявляється в тому, що таким чином визначено вузькі, не врегульовані в законі та існуючі на практиці проблемні питання, які доцільно враховувати під час організації запобіжної діяльності, пов’язаної з вчиненням злочинів персоналом виконання покарань з тих чи інших мотивів, а також з нейтралізацією, блокуванням, усуненням тощо як безпосередніх, так і опосередкованих детермінант вказаного виду злочинів.

У підрозділі 1.3 “*Міжнародно-правові засади мотивації службової діяльності персоналу УВП та запобігання вчиненню злочинів з боку цих осіб*” встановлено міжнародно-правові особливості нормативного регулювання мотивації службової діяльності персоналу УВП та запобігання вчиненню злочинів з боку цих осіб, а саме: а) як і в Україні, загалом у міжнародному праві, включаючи сферу виконання покарань, відсутній спеціалізований нормативно-правовий акт, у якому були б

закріплені основні засади, об'єкти, суб'єкти та напрями запобігання злочинам; б) у кожному із спеціальних міжнародно-правових актів, що регулюють порядок виконання та відбування покарань, особливо у виді позбавлення волі, є низка норм, які тією чи іншою мірою стосуються змісту запобіжної діяльності; в) на відміну від КВК України, у міжнародно-правових актах щодо виконання покарань закріплені спеціальні норми, у яких визначено вимоги запобіжного змісту, які висуваються до персоналу УВП; г) як і в Україні, у міжнародно-правових актах, які регулюють порядок виконання та відбування покарань, є низка джерел, що стосуються діяльності окремих категорій персоналу, у яких закріплено змістовні елементи запобіжного спрямування (Принципи медичної етики; Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку; Мінімальні стандартні правила ООН щодо заходів, не пов'язаних із тюремним ув'язненням).

Розділ 2 “Соціально-правовий зміст злочинної поведінки персоналу УВП України” містить три підрозділи.

У підрозділі 2.1 *“Індивідуальні мотиви в змісті злочинної поведінки персоналу УВП”* доведено доцільність оперування інтегративним підходом до аналізу мотивів злочинної поведінки персоналу УВП. Згідно із цим підходом запропоновано виділити три групи мотивів: “службістські”, загальнокримінальні та змішані. Зокрема, встановлено, що специфіку, зумовлену службовою діяльністю в системі УВП, мають перша та остання групи. У свою чергу, “службістські” включають такі мотиви, як: 1) “ідейні” (полягають у вчиненні злочину персоналом УВП заради певної “благої мети”, що формується у сфері: а) кримінально-виконавчих відносин; б) службових (субординаційних) відносин серед персоналу; в) оперативного управління, розпорядження майном відповідного органу чи установи виконання покарань; г) запобігання, припинення, розкриття злочинів, які вчиняють (готують) на території установи виконання покарань); 2) кар'єрного зростання; 3) нігілістичні як синтез легковажно-безвідповідальних та ляжливо-малодушних мотивів. Ці мотиви продукують переважно некорисливі різновиди перевищення влади або службових повноважень, службове підроблення й службову недбалість.

Визначено, що серед загальнокримінальних мотивів злочинів у сфері службової діяльності персоналу УВП переважає корисливий мотив, а також самоствердження, заміщення та захисні мотиви. Джерела їх формування перебувають здебільшого поза вказаною сферою, а їх дія генерує широкий спектр корупційних та інших корисливих, а також насильницьких злочинів. Встановлено, що як змішані потрібно розглядати конформістські мотиви, мотиви адаптації, домінування та помсти.

У підрозділі 2.2 *“Зміст безпосередньої та посткримінальної поведінки персоналу УВП”* доведено, що безпосередня кримінальна поведінка персоналу УВП має відмінності залежно від характеру кримінальної активності. Встановлено, що особливості механізму корупційних злочинів, крім корисливої мотивації, зумовлені: а) специфічними службовими повноваженнями зазначеної особи із числа персоналу УВП як суб'єкта кримінально-виконавчих відносин та/або пов'язаними з ними

фактичними можливостями щодо доступу до режимних об'єктів, пронесення до засуджених заборонених предметів, можливостями безпосереднього контакту із засудженими тощо; б) організаційно-розпорядчими обов'язками у сфері управління персоналом УВП (просування по службі тощо); в) адміністративно-господарськими обов'язками щодо управління майном УВП, яке є предметом корупційних угод з особами, зацікавленими в його використанні. Крім того, у більшості випадків вчинення корупційного злочину до його механізму залучена особа засудженого як учасника кримінально-виконавчих відносин. При цьому особистісно-службовий конфлікт, що розвивається та переживається до, під час та після вчинення злочину, становить специфічне, кримінальне, підґрунтя соціального досвіду, а також є фактором закріплення й поглиблення антисуспільної спрямованості персоналу УВП. Встановлено також, що прийняття рішення про застосування насильства та планування відповідного злочину у сфері службової діяльності з боку персоналу УВП виявляє його залежність від кількох чинників: 1) особистості потенційної жертви злочину, її відносин зі злочинцем; 2) наявного обсягу службових повноважень персоналу; 3) службових повноважень цих осіб щодо потенційної жертви в конкретній життєвій ситуації; 4) наявності чи відсутності спеціальних засобів чи інших предметів як знарядь злочину; 5) наявності чи відсутності ймовірних свідків можливого злочину як з боку інших засуджених (ув'язнених під варту), так і з боку інших осіб із числа персоналу УВП; їх характеристика щодо прогнозованої події злочину, а саме: можливість надати свідчення проти особи злочинця в майбутньому; особиста зацікавленість (наявність реального чи потенційного конфлікту з персоналом УВП, який приймає рішення про вчинення злочину, планує його) у розголошенні таких відомостей тощо.

У підрозділі 2.3 *“Вплив зовнішнього середовища на формування злочинної мотивації персоналу УВП”* встановлено, що до зовнішніх мікросоціальних факторів як елементів механізму індивідуальної злочинної поведінки персоналу УВП належать такі: 1) суперечності, що формуються в сімейно-побутовій сфері та які здатні генерувати фактори злочинної активності позасімейного спектра прояву (визначено, що вони не є специфічними для злочинів у сфері службової діяльності персоналу УВП та розглядаються як: а) інструментальна сфера задоволення приватних інтересів; б) генералізована зона розгортання агресивних реакцій заміщення); 2) суперечності в трудовому колективі, а саме: а) вплив негативних корпоративних звичаїв (вживання алкоголю на службі, кругова порука тощо); б) негативний мікроклімат у колективі, мобінг і зневажливе ставлення керівництва до персоналу органів та УВП; в) цілеспрямоване втягнення в злочинну діяльність з боку колег по службі; 3) криміногенний вплив засуджених на персонал УВП: а) перманентний вплив кримінальної субкультури (так зване кримінальне зараження); б) втягнення персоналу УВП у злочинну діяльність з боку засуджених.

Розділ 3 “Зміст та основні напрями вдосконалення правового механізму запобігання злочинам, які вчиняє персонал УВП України” містить три підрозділи.

У підрозділі 3.1 *“Поняття запобігання злочинам, які вчиняє персонал УВП”* визначено соціально-правову сутність та сформульовано авторське визначення поняття *“запобігання злочинам, які вчиняє персонал УВП”*, під яким запропоновано розуміти специфічний різновид суспільної діяльності відповідних суб'єктів, функціональний зміст якої полягає в перешкоджанні дії детермінант зазначеної злочинності та її проявів через обмеження, нейтралізацію, блокування тощо їх впливів на формування в цих осіб злочинної мотивації й поведінки, а також у здійсненні інших запобіжних заходів, спрямованих на випередження, обмеження, усунення, захист та відвернення або припинення злочинів з боку вказаних суб'єктів протиправної діяльності.

Теоретичне значення сформульованого поняття полягає в тому, що таким чином розширено межу знань про цей вид суспільної діяльності в певній сфері (зокрема, виконання покарань), а також визначено потенційні можливості, невикористані резерви й перспективи кримінологічної профілактики, відвернення та припинення дії впливів зовнішнього середовища й внутрішніх психологічних, психічних та інших ресурсів цих осіб на формування їх злочинної мотивації і мотивів. У свою чергу, практичне значення цього авторського поняття виявляється в тому, що такий підхід надав змогу розробити за результатами проведеного дослідження низку науково обґрунтованих заходів тактичного та стратегічного характеру, спрямованих на вдосконалення правового механізму запобіжної діяльності у сфері виконання покарань, а також правових гарантій його реалізації на практиці з урахуванням особливостей об'єкта (персоналу УВП), предмета (діяльність у сфері виконання покарань), завдань (загальносоціального, спеціально-кримінологічного й індивідуального характеру) та мети цієї діяльності (якої досягають у результаті реалізації заходів кримінологічної профілактики, відвернення та припинення злочинів, що вчиняються персоналом УВП).

У підрозділі 3.2 *“Головні напрями діяльності, пов'язані із запобіганням злочинам, які вчиняє персонал УВП”* доведено, що стратегія запобігання злочинам, які вчиняє персонал УВП, має включати три компоненти: ціннісно-світоглядний, орієнтувальний та функціональний. При цьому ціннісно-світоглядний компонент охоплює аксіологічні засади управління запобіжною діяльністю. Решта два визначені як базові положення й принципи ліберально-гуманістичної філософії владарювання з орієнтуванням публічного адміністрування на: а) діяльність персоналу УВП як єдності об'єкта й суб'єкта кримінально-виконавчої та запобіжної діяльності, а також як втілення й інструмент забезпечення вищої цінності вільної та відповідальної людини; б) конвергенцію, зближення телеологічних засад взаємодії персоналу УВП та засуджених, загальносоціальних і особистісних цілей службової діяльності в межах кримінально-виконавчих відносин. У свою чергу, орієнтувальний компонент стратегії визначає її цілі. Крім того, встановлено, що найбільш віддаленою метою розроблюваної стратегії є, власне, ефективне запобігання злочинам, які вчиняє персонал УВП. Її досягнення спираються на систему загально- та спеціально-

запобіжних цілей. Серед перших виділено та описано такі, як: 1) узгодження кримінально-виконавчої політики з економічною, правовою, безпековою, кримінологічною та гуманітарною державними політиками України; 2) демілітаризація ДКВС; 3) забезпечення її прозорості, відкритості для громадського контролю, а також участі неурядових організацій у процесі виконання покарань; 4) формування кадрового ядра ДКВС, що здатне бути носієм ліберально-гуманістичної ідеології державного управління; 5) забезпечення професіоналізму персоналу УВП; 6) формування моделі високої соціальної значущості персоналу УВП. Виходячи із цього, обґрунтовано доцільність включення до переліку спеціально-запобіжних таких стратегічних цілей, як: а) удосконалення комплексу кримінологічно значущих фільтрів у системі добору кандидатів на службу в УВП України; б) формування ефективної системи діагностики антисуспільних, кримінологічно значущих якостей персоналу УВП; в) розбудова системи блокування (нейтралізації) і запобігання виникненню антисуспільних якостей персоналу УВП України; г) створення ефективної системи вчасного виявлення, припинення злочинної поведінки персоналу УВП, притягнення цих осіб до кримінальної відповідальності; д) зниження віктимності засуджених щодо злочинів, які вчиняє персонал УВП. У цьому контексті доведено, що функціональний компонент стратегії має визначати основні напрями кримінально-запобіжної діяльності. Серед них виділено та охарактеризовано такі, як: 1) запобігання формуванню антисуспільних настанов персоналу УВП; 2) запобігання можливості їх реалізації при сформованості особи; 3) підвищення ризику викриття злочинної поведінки персоналу УВП та притягнення цих осіб до кримінальної відповідальності; 4) припинення існуючих і запобігання виникненню нових організованих форм кримінальних практик у середовищі персоналу УВП; 5) протидія кримінальній субкультурі.

У підрозділі 3.3 *“Зміст та засоби реалізації загальносоціальних, спеціально-кримінологічних та індивідуальних заходів із запобігання злочинам, які вчиняє персонал УВП”* розроблено теоретичний механізм запобігання злочинам, що вчиняє персонал УВП України, під яким запропоновано розуміти керівну, упорядковану, динамічну, відкриту систему управлінської діяльності кримінологічного спрямування щодо планомірного зниження кримінальної активності персоналу УВП. Доведено, що цей механізм охоплює три блоки елементів: структурні, функціональні та каталітичні, кожен із яких має свої змістовні ознаки. Зокрема, структурні елементи механізму представлені суб'єктами, етапами реалізації стратегії, а також відповідними зв'язками між ними. Виділено та охарактеризовано дві групи відповідних суб'єктів, а саме: а) суб'єктів адміністрування, які організують і підтримують належну функціональну спроможність досліджуваної керівної системи; б) суб'єктів кримінально-запобіжної діяльності, які безпосередньо реалізують заходи щодо зниження кримінальної активності персоналу УВП. До них належать УВП, Національна поліція, прокуратура, СБУ, Національне антикорупційне бюро України, Державне бюро розслідувань, Національний превентивний механізм, відомчі та інші заклади вищої освіти, які

здійснюють підготовку за державним замовленням фахівців для УВП, правозахисні організації. Виходячи із цього, розроблено та обґрунтовано змістовні елементи механізму реалізації стратегії запобігання злочинам, що вчиняються персоналом УВП України, а саме: а) структурні; б) функціональні; в) каталітичні. При цьому до функціональних елементів механізму реалізації стратегії входять: 1) кримінологічний аналіз і прогнозування, як підсистеми управління, що постійно функціонують; 2) кримінологічне планування; 3) комунікація та координація; 4) контроль; 5) забезпечення, яке охоплює інформаційно-аналітичний, науково-методичний, нормативно-правовий, організаційний, кадровий, технічний, технологічний і фінансовий напрями. Доведено, що моніторинг ефективності правового регулювання у сфері запобігання злочинам персоналу УВП виявляється одним з базових функціональних елементів підсистеми контролю. У свою чергу, каталітичні елементи механізму реалізації стратегії покликані сприяти інтенсифікації його функціонування через нейтралізацію (послаблення дії) чинників системного опору. Серед останніх виділено та охарактеризовано такі, як: а) апаратна (кадрова, структурна) і функціональна інертність системи УВП; б) деформація правової свідомості персоналу УВП, поширеність серед цих осіб асоціальних, зокрема кримінальних, практик; в) інституціональна залежність державного управління від політичної кон'юнктури. На цій підставі до каталітичних елементів механізму реалізації стратегії зараховано: 1) політичний супровід, який полягає в забезпеченні формування політичної волі та прийняття стратегічно важливих рішень; 2) оперативний супровід, метою якого є виявлення, припинення й запобігання кримінальним проявам, а також випадкам саботажу реалізації стратегії як з боку персоналу УВП, так і інших суб'єктів; 3) інформаційно-роз'яснювальний супровід, який передбачає налагодження та підтримання постійного діалогу з громадськістю.

ВИСНОВКИ

У ході дослідження здійснено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання щодо змісту мотивів вчинення злочинів персоналом УВП і їх урахування в практиці реалізації запобігання останнім. Одержані результати надають змогу сформулювати низку висновків і пропозицій.

1. Проаналізовано сучасний стан (1991–2017 рр.) дослідженості проблем, які стосуються мотивів вчинення злочинів персоналом УВП України, і виявлено, що, незважаючи на численні наукові розробки, пов'язані зі змістом злочинної діяльності зазначених суб'єктів, досі на дисертаційному рівні питання щодо змісту мотивів їх протиправної поведінки та їх реалізації на практиці не вивчали. А це, у свою чергу, впливає на рівень ефективності запобіжної діяльності, а також загалом на результативність процесу виконання/відбування покарань. При цьому на сьогодні в індивідуальному механізмі вчинення злочинів цією категорією осіб не з'ясованими повною мірою є такі важливі теоретичні та практичні аспекти, як: а) місце й роль

індивідуальних мотивів протиправної поведінки персоналу УВП; б) зміст безпосередньої та посткримінальної поведінки цих осіб; в) вплив зовнішнього середовища на формування злочинної мотивації зазначених суб'єктів злочинів; г) зміст і спрямованість засобів реалізації загальносоціальних, спеціально-кримінологічних та індивідуальних заходів із запобігання злочинам, які вчиняє персонал УВП, з урахуванням мотивації й мотивів їх протиправної поведінки; г) міжнародно-правові заходи мотивації службової діяльності персоналу УВП.

2. Встановлено зміст і сутність мотивів вчинення злочинів персоналом УВП, а також сформульовано авторське визначення цього поняття та здійснено аналіз його системотвірних ознак, які полягають у такому: а) протиправні наміри особи; б) зазначені наміри сформовані під впливом відповідного соціального середовища та життєвого й професійного досвіду суб'єкта злочину; в) суб'єктом реалізації злочинних намірів є особи із числа персоналу УВП, які, у свою чергу, є органічною частиною персоналу ДКВС України; г) протиправний намір цих осіб спрямований на вчинення злочину; г) протиправний намір вчинити злочин став результатом дії внутрішньої безпосередньої причини винної особи; д) протиправний намір особи вчинити злочин виражає її особисте ставлення до того, на що спрямоване це суспільно небезпечне, протиправне та каране діяння; е) протиправний намір вчинити злочин у винної особи сформувався в результаті впливу на неї певних зовнішніх умов, способу життя й конкретної життєвої ситуації. Таким чином, виходячи з отриманих результатів дослідження, доведено, що протиправні мотиви персоналу УВП формуються на індивідуальному соціально-психологічному, інтелектуальному та вольовому рівнях, а також під впливом зовнішнього середовища (сім'ї, трудового (навчального) колективу, злочинної субкультури тощо).

3. Визначено міжнародно-правові засади щодо мотивації службової діяльності персоналу УВП та запобігання вчиненню злочинів з боку цих осіб. Доведено, що зазначене питання регулюють передусім ті міжнародно-правові джерела, які регламентують порядок добору, підготовки та підвищення професійної кваліфікації персоналу УВП, а також встановлюють вимоги до цих осіб. Другу групу міжнародно-правових джерел становлять ті з них, що пов'язані з фінансовим, соціальним, матеріально-технічним та іншим ресурсним забезпеченням кримінально-виконавчої діяльності цих осіб. Третя група нормативно-правових актів регулює питання, що стосуються громадського контролю за діяльністю персоналу УВП у сфері виконання покарань. Виходячи з результатів проведеного аналізу міжнародно-правових джерел, сформульовано такі вимоги, що висувають до зазначених осіб та на підставі яких вживають відповідних заходів із запобігання злочинам з їх участю, а саме: а) наявність у них таких особистісних ознак, як: гуманність, чесність, комунікативність та здатність працювати у сфері виконання покарань; б) заборона для цих осіб за будь-яких обставин застосовувати тортури до засуджених або ув'язнених під варту; в) знання в повному обсязі змісту міжнародно-правових актів, які регулюють сферу виконання покарань; г) обов'язок проходження спеціалізованої

підготовки для тих осіб, які працюють з особливими групами засуджених (іноземці; неповнолітні; жінки тощо); г) обов'язок для персоналу УВП постійно підвищувати рівень своїх знань і професійних навичок.

4. Встановлено зміст індивідуальних мотивів вчинення злочинів персоналом УВП та здійснено їх класифікацію, запропоновано типологію мотивації злочинної поведінки персоналу УВП за двома критеріями. За суб'єктивною типовістю підстав їх формування виділено: а) мотивацію неординарної злочинності поведінки (первинна мотивація), за якої формування мотиву в певній ситуації відбувається вперше чи-то у зв'язку з новизною ситуації для особи, чи-то у зв'язку з виникненням нових рис її особистості (зокрема, під впливом специфічного досвіду, розвитком станів фрустрації, деривації, психологічного відчуження тощо); б) мотивацію ординарної злочинної поведінки (циклічна мотивація), що формується внаслідок багаторазового виникнення відповідного мотиву, потенційна реалізація якого суперечила б інтересам служби, або безпосереднього вчинення злочину в конкретних типових ситуаціях, з визначеним типовим набором стимулів, подразників тощо. За інтенсивністю формування виділено раптово сформовану (ситуативну) та поступово сформовану мотивацію злочинної поведінки. У розгортанні першого ключову роль, разом зі сферою потреб, установок і диспозиції, відіграє криміногенна ситуація. Подібний мотиваційний стан зумовлює вчинення злочину за скороченим "сценарієм": подальші стадії прийняття рішення про вчинення злочину та його реалізація обмежені поверховими, побіжними обміркуваннями. Натомість генеза другого з виділених типів мотивації обтяжена умовно-тривалими станами тривожності й комплексами зовнішніх факторів, дія яких спонукає до ініціації вчинення злочину персоналом УВП України.

5. З'ясовано зміст безпосередньої та посткримінальної поведінки персоналу УВП, а також встановлено, що реалізація прийнятого рішення про насильницьке перевищення влади або службових повноважень цими особами передбачає: 1) скорочення дистанції із жертвою (засудженим) у таких альтернативних формах: а) виклик засудженого до запланованого місця (службовий кабінет, інше приміщення); б) очікування засудженого в певному запланованому місці на території колонії; в) ситуативне скорочення дистанції внаслідок збігу розташування засудженого та персоналу УВП; 2) здійснення як однієї з альтернативних форм насильства фізичного впливу на тіло засудженого: а) безпосередній фізичний вплив – нанесення засудженому (утримуваному під вартою) ударів руками і ногами; б) опосередкований фізичний вплив, що здійснюється із застосуванням спеціальних засобів чи інших предметів; дій інших засуджених; з використанням дій інших осіб із числа персоналу УВП; 3) здійснення як однієї з альтернативних форм насильства фізичного впливу на організм жертви, що виявляється в негативному опосередкованому енергетичному впливі на засудженого (утримуваного під вартою) без порушення тілесної недоторканості, а саме: створення умов для тривалої дії низьких температур; позбавлення або обмеження в отриманні питної води, їжі, освітленні; умисне позбавлення можливостей в отриманні медичних препаратів тощо;

4) здійснення як однієї з альтернативних форм насильства біологічного впливу на жертву, зокрема поміщення завідомо здорових засуджених (утримуваних під вартою) до приміщень із хворими на туберкульоз; 5) застосування погроз як однієї з альтернативних форм психічного насильства. Доведено, що при прийнятті рішення про застосування насильства до потерпілого в більшості випадків винна особа враховує власні юридичні обов'язки як керівне начало та як основу злочинного мотивування в конкретній ситуації. Встановлено, що в 95 % ці злочини вчиняють з метою реалізації своїх службових обов'язків щодо припинення правопорушення з боку засуджених, запобігання та розкриття злочинів, вчинених ними. Визначено також, що для психологічної природи злочинів цієї категорії досить часто характерні змішані мотиви, включаючи домінування й помсти.

6. Визначено вплив зовнішнього середовища на формування злочинної мотивації персоналу УВП, зокрема здійснено типологію криміногенної ситуації, а саме на підставі чотирьох критеріїв виділено 15 їх типів з відповідними підтипами. Доведено, що більшість із цих ситуацій мають стимулюючий та провокаційний характер. Водночас виявлено такі ситуації-перепони злочинній поведінці персоналу УВП, як: 1) прибуття засуджених на спілкування з особою із числа персоналу УВП наодинці; 2) про час відвідування засудженим конкретного службового приміщення персоналу УВП було відомо іншим засудженим; 3) спілкування відбувалось на території, за якою здійснювалось відеоспостереження; 4) організація належного контролю за несенням служби персоналом УВП.

7. Визначено сутність та сформульовано авторське поняття “запобігання злочинам, які вчиняє персонал УВП”, а також здійснено аналіз його системотвірних ознак, таких як: а) це специфічний різновид суспільної діяльності (соціального контролю та соціальної профілактики); б) це діяльність відповідних суб'єктів запобігання злочинам (спеціалізованих; частково спеціалізованих; неспеціалізованих); в) об'єднувальним змістовним елементом для всіх суб'єктів запобіжної діяльності є перешкоджання дії детермінант, що породжують та сприяють вчиненню злочинів персоналом УВП; г) це діяльність щодо обмеження, нейтралізації, блокування тощо детермінант злочинів, що спричинили й сприяли їх вчиненню з боку персоналу УВП; ґ) це діяльність, що спрямована на перешкоджання дії різноманітних впливів на формування злочинної мотивації й поведінки зазначених осіб; д) це діяльність з випередження, усунення, захисту та відвернення або припинення злочинів; е) це діяльність з кримінологічної профілактики, відвернення та припинення протиправних дій чи бездіяльності вказаних суб'єктів злочинів.

8. Встановлено головні напрями діяльності, пов'язаної із запобіганням злочинам, що вчиняються персоналом УВП, а також визначено, описано й пояснено юридично значущі, функціональні зв'язки стратегії запобігання злочинам з боку цих осіб зі стратегіями державного управління загалом, а також запобігання злочинності та реформування кримінально-виконавчої системи. Серед них – Стратегія сталого розвитку “Україна-2020”, Стратегія реформування державного управління

на 2016–2020 роки, Антикорупційна стратегія тощо. На підставі цього сформульовано умовний триєдиний комплекс системно-правових зв'язків, що визначають стратегічні підстави державного управління у сфері запобігання злочинам, що вчиняються персоналом УВП. Виходячи із цього, обґрунтовано необхідність підтримання зворотного зв'язку стратегії запобігання злочинам і правопорушенням з боку персоналу УВП з положеннями інших стратегій протидії та запобігання злочинам і реформування сфери виконання покарань.

9. З'ясовано зміст і визначено засоби реалізації загальносоціальних, спеціально-кримінологічних та індивідуальних заходів із запобігання злочинам, які вчиняє персонал УВП. Виходячи з отриманих результатів, обґрунтовано необхідність створення Центру стратегічного управління при Міністерстві юстиції України, який має забезпечити: 1) втілення доктринальних напрацювань у нормативну форму (проекти) реалізації Стратегії; 2) налагодження зв'язків між суб'єктами цієї категорії; 3) координацію їх діяльності; 4) прийняття поточних управлінських рішень; 5) контроль за їх виконанням. Доведено також доцільність виділення в структурі досліджуваного механізму п'яти етапів, а саме: а) активізації; б) системної трансформації; в) системної адаптації; г) нарощування запобіжного потенціалу; г) закріплення й пролонгації.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях

1. Руденко В. І. Щодо змісту кримінологічної характеристики злочинів, що вчиняються персоналом кримінально-виконавчих установ України. *Kelm.* 2017. № 4 (20). С. 278–293.
2. Руденко В. І., Коваленко В. В. Про роль і місце основних засобів виправлення і ре соціалізації засуджених у змісті сучасної кримінально-виконавчої політики України. *Kelm.* 2017. № 3(19). С. 106–114.
3. Руденко В. І., Колб О. Г. Про деякі проблемні питання діяльності персоналу колоній, пов'язаної з гарантіями забезпечення прав засуджених в Україні. *Kelm.* 2018. № 2 (18). С. 167–178. (*Особистий внесок здобувача: теоретико-прикладні засади запобігання порушенням прав засуджених персоналом установ виконання покарань України*)
4. Руденко В. І. Про деякі детермінанти мотиваційного характеру, що сприяють вчиненню злочинів персоналом виправних і виховних колоній України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету “Право”*. 2018. № 48. С. 95–98.
5. Руденко В. І. Про деякі змістовні елементи поняття “мотиви вчинення злочинів персоналом установ виконання покарань”. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: юридичні науки*. Херсон, 2018. Вип. 3. Т. 2. С. 123–126.
6. Руденко В. І. Про стан та деякі результати наукових досліджень мотивів вчинення злочинів у сфері виконання покарань. *Право і суспільство*. Дніпро, 2018. № 4. С. 84–88.

7. Руденко В. І. Щодо змісту мотивів вчинення злочинів деякими суб'єктами у сфері виконання покарань України. *Приватне та публічне право*. Суми : Гельветика, 2018. № 3/2018. С. 76–79.

Монографії, навчальні посібники

8. Запобігання злочинам, що вчиняються персоналом ДКВС України у сфері виконання покарань : монографія / А. В. Савченко, О. Г. Колб, В. Я. Конопельський та ін. ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. НАПрУ Коваленка В. В. Луцьк : ПрАТ “Волинська обласна друкарня”, 2017. 526 с. (*Особистий внесок здобувача: підрозділи 2.3, 2.2, 2.4, 3.1, 3.2, 4.1*).

9. Запобіжна діяльність прокуратури у сфері боротьби зі злочинами: теорія і практика : навч. посібник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Джужи. Київ : Кондор, 2017. 250 с. (*Особистий внесок здобувача в підрозділ 3.2 (у співавторстві): теоретико-прикладні засади запобігання формуванню та реалізації на практиці мотивів вчинення злочинів персоналом установ виконання покарань України*).

10. Кримінальна відповідальність за катування в Україні та зарубіжних країнах : навч. посібник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. А. В. Савченка. Київ : Кондор, 2018. 240 с. (*Особистий внесок здобувача: підрозділ 3.4*).

Матеріали конференцій

11. Руденко В. І., Копотун І. М. Персонал органів та установ виконання покарань як суб'єкт кримінально-виконавчої діяльності в Україні. *Кримінальне право: традиції та новації* : матеріали III Міжнар. круглого столу, присвяч. пам'яті видат. вченого, Героя України, академіка В. В. Сташиса (м. Чернігів, 5 вересня 2017 р.). Чернігів : Десна Поліграф, 2017. С. 61–62. (*Особистий внесок здобувача: теоретико-прикладні засади запобігання формуванню та реалізації на практиці мотивів вчинення злочинів персоналом установ виконання покарань України*).

12. Руденко В. І., Коваленко В. В. Щодо визначення ефективності діяльності органів та установ виконання покарань. *Безпека людини, суспільства, держави* : матеріали наук.-практ. конф. (м. Київ, 28 жовтня 2017 р.). Київ : Київ. кооп. ін-т бізнесу і права, 2017. С. 111–113. (*Особистий внесок здобувача: теоретико-прикладні засади оцінювання ефективності діяльності органів та установ виконання покарань*).

13. Руденко В. І., Колб О. Г. Щодо соціально-правової природи персоналу органів та установ виконання покарань як об'єкта запобігання злочинам. *Актуальні проблеми прав людини, яка перебуває в конфлікті із законом, крізь призму правових реформ* : зб. матеріалів X Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 24 листоп. 2017). Київ : Ін-т крим.-викон. Служби ; ФОП Кандиба Т. П., 2017. С. 43–45. (*Особистий внесок здобувача: теоретико-прикладні засади запобігання формуванню та реалізації на практиці мотивів вчинення злочинів персоналом установ виконання покарань України*).

14. Руденко В. І., Колб О. Г. Про деякі критерії оцінки ефективності застосування до засуджених основних засобів виправлення та ресоціалізації. *Кримінально-правові та кримінологічні аспекти протидії злочинності* (м. Одеса, 24 листоп. 2017 р.). Одеса : ОДУВС, 2017. С. 102–104. (*Особистий внесок здобувача:*

теоретико-прикладні засади запобігання формуванню та реалізації на практиці мотивів вчинення злочинів персоналом установ виконання покарань України).

15. Руденко В. І., Колб О. Г. *Методологія досліджень практики застосування до засуджених основних засобів. Публічне та приватне право у формуванні компетентності юриста та фахівця в галузі інтелектуальної власності* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 15 грудня 2017 р.). Київ : ФОП Кандиба Т. П., 2018. С. 323–324. *(Особистий внесок здобувача: теоретико-прикладні засади запобігання формуванню та реалізації на практиці мотивів вчинення злочинів персоналом установ виконання покарань України).*

16. Руденко В. І., Колб О. Г. Про порушення конституційних засад при реалізації норм, що стосуються боротьби із корупційними злочинами в Україні. *Актуальні проблеми запобігання корупції в органах публічної влади в Україні в умовах євроінтеграції* : тези доповідей Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 10–11 квітня 2018 р.) / за заг. ред. Т. О. Коломєць. Запоріжжя : ЗНУ, 2018. 264 с. *(Особистий внесок здобувача: теоретико-прикладні засади запобігання вчиненню корупційних правопорушень персоналом установ виконання покарань України).*

17. Руденко В. І. Щодо поняття персоналу органів та установ виконання покарань як суб'єкта запобігання злочинам. *Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення* : матеріали круглого столу (м. Київ, 21 квіт. 2018 р.). Київ, 2018. С. 19–22.

18. Руденко В. І., Колб О. Г. Злочинність персоналу установ виконання покарань як обставина, що дестабілізує правопорядок та порушує права засуджених. *Актуальні проблеми публічного та приватного права* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 25 травня 2018 р.). Запоріжжя: КПУ, 2018. С. 115-117. *(Особистий внесок здобувача: актуалізація наукового дослідження злочинності персоналу установ виконання покарань).*

АНОТАЦІЯ

Руденко В. І. Мотиви вчинення злочинів персоналом установ виконання покарань України: поняття та запобігання їх реалізації на практиці. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. – Класичний приватний університет, Запоріжжя, 2018.

Дисертація є одним з перших в Україні комплексних монографічних досліджень, пов'язаних з визначенням сучасних проблем, пов'язаних із виникненням та реалізацією на практиці мотивів вчинення злочинів персоналом УВП України. У роботі обґрунтовано низку нових концептуальних положень, висновків і рекомендацій, що мають важливе теоретичне та практичне значення. Зокрема, уперше визначено зміст та сформульовано на цій підставі авторське визначення поняття

“мотиви вчинення злочинів персоналом УВП”, під якими запропоновано розуміти сформовані під впливом відповідного соціального середовища та життєвого й професійного досвіду цих осіб наміри вчинити злочин у силу внутрішньої безпосередньої причини, що відбивають їх особисте ставлення до злочину, продиктоване певними умовами, способом життя та конкретною життєвою ситуацією.

Ключові слова: мотив злочину, персонал УВП, засуджений, механізм злочинної поведінки, сфера виконання покарань, запобігання злочинам, жертва злочину, віктимологічна поведінка, громадський вплив.

АННОТАЦІЯ

Руденко В. И. Мотивы совершения преступлений персоналом учреждений исполнения наказаний Украины: понятие и предупреждение их реализации на практике. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. – Классический приватный университет, Запорожье, 2018.

Диссертация является одним из первых в Украине комплексных монографических исследований, направленных на определение современных проблем, связанных с возникновением и реализацией на практике мотивов совершения преступлений персоналом УИН Украины.

Обоснован ряд новых концептуальных положений, выводов и рекомендаций, имеющих важное теоретическое и практическое значение. В частности, впервые определено содержание и сформулировано на этом основании авторское понятие “мотивы совершения преступлений персоналом УИН”, под которыми следует понимать сформированные под влиянием соответствующей социальной среды, жизненного и профессионального опыта этих лиц намерения совершить преступление в силу внутренней непосредственной причины и выражающие их личное отношение к тому, на что направлено это общественно опасное, противоправное и наказуемое деяние, которое стало результатом воздействия на личность определенных условий, образа жизни и конкретных жизненных ситуаций. Кроме этого, установлены индивидуальные мотивы в содержании преступного поведения персонала УИН и осуществлена их классификация на: а) служебные (формируются в сфере исполнения наказаний); б) общие (общееуголовные) (характерные для всех субъектов преступлений) в) смешанные (включающие элементы I и II групп, реализуемые на индивидуальном уровне).

Выведены также главные направления деятельности, связанной с предупреждением преступлений, совершаемых персоналом УИН, которые должны предусматривать: 1) содержательное видоизменение установленного порядка отбора, подготовки, использования на службе (работе) и повышение квалификации указанных лиц; 2) альтернативные, кроме средств государственного бюджета, законные источники финансирования сферы исполнения наказаний с тем, чтобы обеспечить

100 % покрытие расходов, связанных с процессом исполнения – отбывания наказаний в Украине; 3) повышение эффективности общественного контроля за уголовно-исполнительной деятельностью; 4) гармонизацию действующего уголовно-исполнительного законодательства со стандартами, которые определены в нормах международного права. Установлено содержание воздействия внешней среды на формирование преступной мотивации персонала УИН, которое проявляется в виде противоречий, которые: а) сформировались в семейно-бытовой сфере личности; б) сложились в трудовом коллективе; в) связаны с вовлечением этих лиц в преступную деятельность со стороны осужденных.

Ключевые слова: мотив преступления, персонал УВП, осужденный, механизм преступного поведения, сфера исполнения наказаний, предупреждение преступлений, жертва преступления, виктимологическое поведение, общественное влияние.

SUMMARY

Rudenko V. I. Motives for the commission of crimes by the personnel of penitentiary institutions of Ukraine: the concept and prevention of their implementation in practice. – On the rights of manuscripts.

Thesis for a Candidate Degree in Law, specialty 12.00.08 – Criminal Law and Criminology; criminal enforcement law. – Classic Private University, Zaporizhzhia, 2018.

The dissertation is one of the first comprehensive monographic researches in Ukraine related to the definition of contemporary problems associated with the emergence and implementation in practice of the motives for committing crimes by the staff of the Ministry of Health of Ukraine. The paper substantiates a number of new conceptual provisions, conclusions and recommendations of important theoretical and practical significance. In particular, for the first time, the content was defined and the author's definition of the “motives of committing crimes by the personnel of the UHP” was formulated on this basis, which should be understood as the intention to commit a crime based on the internal direct cause and expressing them, influenced by the relevant social environment and the life and professional experience of these persons. a personal attitude towards what is directed at this socially dangerous, illegal and punishable act, which was the result of actions on the person's certain conditions, a way of life and a particular life situation her.

Key words: the motive of a crime, penitentiary personnel, condemned, mechanism of criminal behavior, scope of punishment, crime prevention, victim of crime, victimological behavior, public influence.

РУДЕНКО ВЯЧЕСЛАВ ІВАНОВИЧ

**МОТИВИ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНІВ ПЕРСОНАЛОМ
УСТАНОВ ВИКОНАННЯ ПОКАРАННЯ УКРАЇНИ:
ПОНЯТТЯ ТА ЗАПОБІГАННЯ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ НА ПРАКТИЦІ**

12.00.08 – кримінальне право та криминологія;
кримінально-виконавче право

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук

Підписано до друку 21.11.2018.
Формат 60×84/16. Папір офсетний. Цифровий друк. Гарнітура Times.
Умовн.-друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9. Наклад 150 пр. Зам. № 41–18АБ.

Видавець та виготовлювач
Класичний приватний університет
69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70б

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК, № 3321 від 25.11.2008 р.